

วิชา กฎหมายรัฐธรรมนูญ

อาจารย์ผู้สอน อาจารย์อริศม อินทุติ ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกา

ผู้เรียบเรียง อาจารย์อริศม อินทุติ

วันศุกร์ที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๘ เวลา ๐๘.๐๐ – ๐๙.๔๐ น.

การบรรยายครั้งที่ ๗

บทที่ ๔ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสอง บัญญัติว่า “ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ” และรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ประกอบพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ บัญญัติให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ต่อไปขอเรียกว่า ศาลฎีกาแผนกคดี อม.) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ๔ ประเภท ดังนี้

๑. คดีอาญา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ (ต่อไปขอเรียกว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อม. พ.ศ. ๒๕๖๐) มาตรา ๑๐ (๑) และ (๓)

๒. คดีร่ำรวยผิดปกติ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)

๓. คดีที่คณะกรรมการป.ป.ช.ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเสียเอง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ และมาตรา ๒๓๗ (๓) และพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๒)

๔. คดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นเท็จ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย และพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๔)

๑. คดีอาญา

๑.๑ คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลฎีกาแผนกคดี อม. ในคดีอาญา

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อม.พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐

(๑) กล่าวถึงฐานความผิดทางอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลนี้เพียงว่า “ทุจริตต่อหน้าที่”

คำว่า “ทุจริตต่อหน้าที่” มีบทนิยามอยู่ในพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑

มาตรา ๔ ว่า คำว่า ทุจริตต่อหน้าที่ หมายความว่า ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งที่ตนมิได้มี ตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับ ตนเองหรือผู้อื่น หรือกระทำการอันเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความต่อตำแหน่งหน้าที่ในการ ยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น

บทนิยามดังกล่าวครอบคลุมการใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุกกรณี ทั้งที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่น และทั้งที่เป็นการแสวงประโยชน์โดยมิชอบสำหรับ ตนเองหรือผู้อื่นและมิได้เป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ แต่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ

๑.๒ บุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ในคดีอาญา

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) ประกอบพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธี พิจารณาคดี อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และ (๓) บุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ใน คดีอาญา ได้แก่ (๑) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต (๒) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (๓) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ (๔) ผู้ว่าการ ตรวจเงินแผ่นดิน (๕) ตัวการ ผู้ใช้ และผู้สนับสนุน และ (๖) ผู้ให้สินบน

คำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริต” เป็นไปตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ที่ว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” หมายความว่า (๑) นายกรัฐมนตรี (๒) รัฐมนตรี (๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๔) สมาชิกวุฒิสภา (๕) ข้าราชการการเมืองอื่น นอกจาก (๑) และ (๒) ตามกฎหมายว่า

ด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง และ (๖) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมือง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา

ข้อสังเกต :

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ไม่อยู่ในความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ จึงไม่ใช่บุคคลตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณา อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) เมื่อผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ต้องไปขึ้นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไป คือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง และศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาค ๑ ถึง ๙

๑.๓ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญา

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดี อม. อาจแยกพิจารณาออกได้เป็น ๘ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) การฟ้องคดี (๒) การเลือกองค์คณะผู้พิพากษา (๓) การนัดพิจารณาครั้งแรก (๔) การยื่นบัญชีระบุนาย (๕) การตรวจพยานหลักฐาน (๖) การไต่สวนพยานหลักฐาน (๗) การพิพากษาคดี และ (๘) การอุทธรณ์

อนึ่ง มาตราที่อ้างถึงในบทนี้ หากไม่ได้กล่าวถึงชื่อกฎหมาย ให้เข้าใจว่าหมายถึงพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

การฟ้องคดีอาญา :

ก. ผู้มีอำนาจฟ้อง ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม.ได้แก่ อัยการสูงสุด และคณะกรรมการป.ป.ช. ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓ แต่คณะกรรมการป.ป.ช.จะมีอำนาจฟ้องต่อเมื่ออัยการสูงสุดและคณะกรรมการป.ป.ช.มีความเห็นต่างกันเกี่ยวกับการฟ้องคดี และมีการตั้งคณะทำงานร่วมกันของทั้งสองฝ่ายแล้วยังหาข้อยุติไม่ได้ โดยคณะทำงานฝ่ายอัยการสูงสุดยังคงเห็นว่าพยานหลักฐานไม่พอฟ้อง แต่คณะทำงานฝ่ายคณะกรรมการป.ป.ช.เห็นว่าพยานหลักฐานพอฟ้อง ในกรณีเช่นนี้คณะกรรมการป.ป.ช.จะมีอำนาจฟ้องคดีได้เอง ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๗ วรรคสอง ตอนท้าย

ข. ระบบการฟ้องคดี

๑) การฟ้องคดีโดยมีตัวจำเลย

ในวันยื่นคำฟ้องคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยหลักโจทก์จะต้องส่งตัวจำเลยพร้อมคำฟ้อง เช่นเดียวกับจำเลยคดีอาญาทั่วไป ทั้งนี้ ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๒๗ (มาตรา ๒๗ เป็นกรณีจำเลยหลบหนี) ในวันยื่นฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ...”

ข้อสังเกต : ในกรณีที่เป็นการฟ้องคดีโดยมีตัวจำเลย เมื่อองค์คณะผู้พิพากษา (ที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเป็นรายคดี คดีละ ๙ คน) มีคำสั่งประทับรับฟ้อง ผลประการสำคัญก็คือ จำเลยต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกาแผนกคดี อม.จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ วรรคหนึ่ง

๒) การฟ้องคดีโดยไม่มีตัวจำเลย

การฟ้องคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. โจทก์อาจยื่นคำฟ้องต่อศาลโดยไม่มีตัวจำเลยมาศาลก็ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้ ศาลจะรับฟ้องต่อเมื่อโจทก์ดำเนินการตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพ.ร.บ. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ กล่าวคือ อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการป.ป.ช.ต้องมีหลักฐานมาแสดงต่อศาลว่าได้เคยมีการออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาแล้ว แต่ยังไม่ได้ตัวมา หรือเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลเกิดจากการประวิงคดี หรือผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลตามนัดโดยไม่มีเหตุแก้ตัวอันสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลมีอำนาจรับฟ้องไว้พิจารณาได้โดยไม่ต้องมีตัวจำเลย กระบวนการที่เพิ่มขึ้นมาดังกล่าว ก็เพื่อให้การฟ้องคดีโดยไม่มีตัวจำเลยมีความชอบธรรมมากขึ้น

กระบวนการพิจารณาต่อไปภายหลังประทับรับฟ้องโดยไม่มีตัวจำเลย ศาลต้องส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลย หากจำเลยไม่มาแก้คดี ให้ศาลออกหมายจับ หากผ่านไป ๓ เดือนแล้ว ยังจับตัวไม่ได้ ให้ศาลเริ่มดำเนินการพิจารณาคดีได้ โดยจำเลยที่ศาลพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวยังมีสิทธิบางประการตามมาตรา ๒๘ วรรคสาม และมาตรา ๒๙ ดังเช่น มีสิทธิตั้งทนายความมาดำเนินการแทนตน มีสิทธิกลับเข้ามาต่อสู้คดีเมื่อใดก็ได้ และมีสิทธิขอให้หรือฟื้นฟูคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นต้น

ผลของการยื่นคำฟ้องที่มีต่ออายุความ

เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ผลของการยื่นคำฟ้องที่เกิดขึ้นทันทีก็คือ มีผลให้อายุความฟ้องคดีสะดุดหยุดลง ตามพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดีของศาล มาตรา ๒๕ วรรคสอง มิให้นำระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีทุจริตต้องคิดให้หนักก่อนหลบหนี เนื่องจากการไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความมีผลทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยต้องหลบหนีไปตลอดชาติ เพราะหากได้ตัวมาเมื่อใดก็นำตัวกลับมาดำเนินคดีได้เสมอ จะไม่มีกรณีศาลยกฟ้องจำเลยที่หลบหนีเพราะเหตุคดีขาดอายุความอีกต่อไป

นอกจากนี้ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ เช่น จำเลยไม่มาศาลในวันนัดฟังคำพิพากษา และศาลอ่านคำพิพากษาลับหลังให้ลงโทษจำคุกจำเลย จำเลยจะ**ไม่ได้รับประโยชน์จากอายุความล่วงเลยการลงโทษ** ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๘ เพราะมาตรา ๒๕ วรรคสาม มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๙๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ ผลก็คือหากจับตัวจำเลยได้เมื่อใด ย่อมนำตัวจำเลยมารับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลได้เสมอ

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า แม้บทบัญญัติเรื่องอายุความมิใช่บทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษ แต่**มีผลให้ระยะเวลาการบังคับโทษขยายออกไป** จึงเป็นบทบัญญัติที่เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย **ไม่อาจนำมาใช้บังคับย้อนหลังแก่คดีที่การกระทำความผิดเกิดขึ้นก่อนวันที่กฎหมายมีผลใช้บังคับ**

มีคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯที่วินิจฉัยว่า บทบัญญัติให้อายุความสะดุดหยุดลงในวันฟ้อง ไม่มีผลย้อนหลังไปใช้บังคับกับคดีที่ฟ้องก่อนกฎหมายใช้บังคับ หากวันฟ้องคดียังไม่ขาดอายุความ แต่ได้ตัวจำเลยมาศาลเมื่อเลยกำหนดอายุความแล้ว คดีย่อมเป็นอันขาดอายุความ เช่น **อม.๒๓๒/๒๕๖๐** และ **อม.อธ.๔/๒๕๖๕** (เป็นเกี่ยวกับคดีบัญชีทรัพย์สินทั้งสองคดี) และมีคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯที่วินิจฉัยว่า บทบัญญัติที่ว่าจำเลยในคดีอม.ไม่ได้รับประโยชน์จากอายุความล่วงเลยการลงโทษตามป.อาญา มาตรา ๙๘ ไม่มีผลย้อนหลัง ซึ่งหมายความว่า

ว่าจะนำโทษในคดีแรกที่ขาดอายุความลงเลยการลงโทษแล้วมารวมกับโทษที่จะลงแก่จำเลยในคดีใหม่ไม่ได้
ไม่ว่ากรณีใด เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาที่ อม.๔/๒๕๕๑ (คดีเอ็กซิมแบงก์) และ อม.๕/๒๕๕๑ (คดี
แปลงสัมปทาน)

การไต่สวนพยานหลักฐาน

การพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ใช้ระบบไต่สวน (มาตรา ๖ วรรคหนึ่ง) และให้ศาลยึด
สำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา (หมายถึง กรอบของการพิจารณาคดี ให้ยึด
แนวทางที่ปรากฏในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช. - คำพิพากษาคดีที่ อม.๒/๒๕๕๖) แต่ศาลมี
อำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา ๖ วรรคสอง)

การพิพากษาคดี

สาระสำคัญที่ควรทราบคือ องค์คณะผู้พิพากษาทุกคนต้องความเห็นในการวินิจฉัยคดีเป็นหนังสือ
โดยสังเขป พร้อมทั้งต้องแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุม องค์คณะผู้พิพากษาอาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่ง
ในองค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้จัดทำคำสั่งหรือคำพิพากษตามมติที่ได้นั้นก็ได้ ตามมาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง

คดีอาญาที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาแผนกคดีอม. หากข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิด นอกจากศาลฯ
จะต้องลงโทษทางอาญาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้แก่จำเลยแล้ว ยังต้องมีคำพิพากษาให้ลงโทษตามที่บัญญัติไว้ใน
รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า แก่จำเลยด้วย ซึ่งได้แก่

- (๑) หากจำเลยยังอยู่ให้ตำแหน่ง ต้องสั่งให้พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่
- (๒) เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น อันมีผลให้ผู้นั้นไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือก
เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรง
ตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ
- (๓) จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้
- (๔) ทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้มาจากการกระทำความผิด รวมทั้งบรรดาทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มา
แทนทรัพย์สินนั้น ตกเป็นของแผ่นดิน

การอุทธรณ์คำพิพากษา

มีสาระสำคัญที่ควรทราบคือ **การยื่นอุทธรณ์** ต้องยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสี่ และพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อม.พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๐ **ผู้มีสิทธิอุทธรณ์** ได้แก่ คู่ความทุกฝ่าย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสี่ และพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อม.พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่มีได้จำกัดว่าผู้มีสิทธิอุทธรณ์คือผู้ต้องคำพิพากษาเท่านั้น เหมือนในรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐

การวินิจฉัยอุทธรณ์

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคห้า และพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อม.พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๓ บัญญัติให้การวินิจฉัยอุทธรณ์ดำเนินการโดยองค์คณะผู้พิพากษาซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา หรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ซึ่งไม่เคยพิจารณาคดีนั้นมาก่อน และได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจำนวนเก้าคน โดยให้เลือกเป็นรายคดี และเมื่อองค์คณะของศาลฎีกาดังกล่าวได้วินิจฉัยแล้ว ให้ถือว่าคำวินิจฉัยนั้นเป็นคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

ข้อสังเกต : ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพ้นจากสมาชิกภาพ เพราะใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ หากต่อมาอัยการสูงสุดฟ้องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวเป็นคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่มีผลผูกพันศาลฎีกาแผนกคดี อม. เพราะศาลรัฐธรรมนูญมิได้วินิจฉัยถึงความรับผิดทางอาญาด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอม.ที่ ๓๐/๒๕๖๖)

๑.๒ คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ

เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อ.ม. ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) รวมทั้งพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อ.ม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) , ๔๕ ถึง ๔๘ และพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ , มาตรา ๑๑๕ ถึงมาตรา ๒๒๕

คำว่า “ ร่ำรวยผิดปกติ ” มีบทนิยามอยู่ในพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ หมายความว่า การมีทรัพย์สินมากผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ หรือการมีหนี้สินลดลง

มากผิดปกติ หรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่มีมูลอันจะอ้างได้ตามกฎหมายสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งกรณีมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติสืบเนื่องมาจากการเปรียบเทียบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วย

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีร่ำรวยผิดปกติ โดยหลักคืออัยการสูงสุด ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๙ วรรคหนึ่ง เว้นแต่ในกรณีอัยการสูงสุดเห็นต่างจากคณะกรรมการป.ป.ช. มีการตั้งคณะทำงานร่วมกันแล้ว ก็ยังหาข้อยุติไม่ได้ คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจฟ้องเอง ทั้งนี้ เพราะมาตรา ๑๑๙ วรรคหนึ่ง ให้นำมาตรา ๗๗ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

ส่วนผู้ที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อ.ม. ในคดีร่ำรวยผิดปกติ ก็คือผู้ที่กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่แล้วต้องขึ้นศาลฎีกาแผนกคดี อ.ม. ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) มาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อ.ม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)

นอกจากนี้พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มาตรา ๑๒๐ วรรคท้าย ยังให้ศาลฎีกาแผนกคดี อ.ม. มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อัยการสูงสุดยื่นคำร้องตามมาตรา ๑๑๙ ให้ดำเนินการกับบุคคลที่มีใช้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ แต่อยู่ในฐานะตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ต่อศาลฎีกาแผนกคดี อ.ม. ด้วย

กระบวนการพิจารณาคดีร่ำรวยผิดปกติในศาลฎีกาแผนกคดี อ.ม. คล้ายกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดี อ.ม. มีความแตกต่างกันเพียงในเรื่องภาระการพิสูจน์ เนื่องจากคดีร่ำรวยผิดปกติ ผู้ถูกกล่าวหาไม่ภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อ.ม. พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๙ วรรคสอง ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ เพราะคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน พนักงานอัยการยังคงมีภาระหน้าที่ในการนำสืบให้เห็นเหตุอันควรสงสัยก่อนว่าทรัพย์สินนั้นมีความ

เชื่อมโยงกับการกระทำความผิดอย่างไร หลังจากนั้นเจ้าของทรัพย์สินมีภาระการพิสูจน์ให้เห็นว่าทรัพย์สินนั้นมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ เพราะการได้มาซึ่งทรัพย์สินเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของเจ้าของทรัพย์สินแต่เพียงฝ่ายเดียว (เทียบ คำวินิจฉัยศาลรธน.ที่ ๑/๒๕๖๕)

ผู้ที่ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดี อ.ม. ว่าร่ำรวยผิดปกติ ต้องอยู่ภายในบังคับของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสอง ถึงวรรคหกด้วย กล่าวคือต้องพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ ต้องถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และอาจถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม โดยผู้ที่ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือช่วยผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสี่ อีกทั้งศาลฎีกาแผนกคดี อ.ม.ยังมีอำนาจริบทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้มาจากการกระทำความผิด รวมทั้งบรรดาทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มาแทนทรัพย์สินนั้น ให้ตกเป็นของแผ่นดินด้วย

๑.๓ คดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นเท็จ

ศาลฎีกาแผนกคดี อ.ม. มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นเท็จ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย รวมทั้งพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๔)

๑) ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชี รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) ให้คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดบุคคลมีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินไว้ ๒ กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ (๑) บุคคลตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๒ (๑) ถึง (๙)

กลุ่มที่ (๒) บุคคลตามประกาศของคณะกรรมการป.ป.ช. ออกตามความในตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๘ (๓) และมาตรา ๑๐๓ ซึ่งครอบคลุมตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สำคัญทุกตำแหน่ง

บุคคลดังกล่าวต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินทั้งของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ตามมาตรา ๑๐๒ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๑๐๒ วรรคท้าย ให้คู่สมรสหมายความว่ารวมถึงผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยไม่จดทะเบียนสมรสด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด

๒) กำหนดเวลายื่นบัญชี พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๕ วรรคสาม บัญญัติว่า การยื่นบัญชี ให้ยื่นตามกำหนดดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) (๒) (๓) และ (๙) ให้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจากตำแหน่ง

(๒) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) และตำแหน่งอื่นที่คณะกรรมการป.ป.ช. กำหนด นอกจาก (๑) ให้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และทุกสามปี ตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ให้ยื่นบัญชีเมื่อพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีด้วย แต่การยื่นบัญชีตามกฎหมายใหม่ ตัดกรณีที่ให้ยื่นพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีออก

๓) เอกสารที่ต้องยื่นประกอบบัญชี พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง ให้ยื่นบัญชี พร้อมด้วยหลักฐานที่พิสูจน์ความอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน และหลักฐานการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยผู้ยื่นต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้ในบัญชีและสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้า และทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องระบุในบัญชี ให้รวมถึงทรัพย์สินและหนี้สินใน

ต่างประเทศ และให้รวมถึงทรัพย์สินที่มอบหมายให้อยู่ความครอบครองดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมด้วย

๔) **การเปิดเผยบัญชี** พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๖ ให้เปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) เฉพาะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา และบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๒) (๓) (๗) และ (๙) ซึ่งได้แก่ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง และผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

๕) องค์ประกอบความผิด

รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย ใช้ถ้อยคำว่า “...ให้นำมาตรานี้มาใช้บังคับแก่กรณีที่บุคคลตามมาตรา ๒๓๔(๓) จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย โดยอนุโลม”

การที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้ดูด้วยว่ามีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นหรือไม่ คือให้พิจารณาถึงเจตนาด้วย ต่างจากในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ทำให้เกิดความยุติธรรมมากขึ้น

๖) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ

พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๔ วรรคสอง บัญญัติว่า หากคณะกรรมการป.ป.ช.มีมติว่า ผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) คือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มาตรา ๑๐๒ (๒) คือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๒ (๓) คือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และ มาตรา ๑๐๒ (๙) คือผู้บริหารท้องถิ่น

รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัย

(๒) กรณีเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยกเว้นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๑๐๒ (๙) ให้เสนอเรื่องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อวินิจฉัย

๕) โทษสำหรับผู้จงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ

การจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จมีโทษคือ ต้องพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ (เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาประทับรับฟ้อง ผู้ถูกกล่าวหาต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น) ให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม โดยผู้ที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสี่ กับมีโทษทางอาญา คือจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๗ ด้วย

คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ยังมีอีก ๑ คดี คือคณะกรรมการป.ป.ช. กระทำความผิดเสียเอง ขอให้นักศึกษาไปดูเองในเอกสารประกอบการบรรยายชุดที่ ๗

บทที่ ๕ คดีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงเป็นฐานความผิดของการถอนถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกจากตำแหน่งโดยวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ แต่เนื่องจากในอดีตวุฒิสภาไม่สามารถถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้เลย ผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ จึงปรับเปลี่ยนเรื่องนี้จากการตรวจสอบทางการเมืองโดยวุฒิสภามาเป็นการตรวจสอบทางกฎหมายโดยศาลฎีกา

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๙ วรรคหนึ่ง ให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมขึ้นใช้บังคับแก่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมทั้งผู้ว่าการตรวจเงิน

แผ่นดินและหัวหน้างานหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ และเมื่อประกาศใช้บังคับแล้ว ให้ใช้

บังคับแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีด้วย ตามมาตรา ๒๑๙ วรรคสอง และ

หากมีข้อกล่าวหาว่าบุคคลใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าวอย่างร้ายแรง คณะกรรมการ

ป.ป.ช. จะดำเนินการไต่สวนและยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อมีคำสั่งลงโทษตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง

และ ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๑) วรรคสาม และวรรคสี่ แก่นั้ต่อไป

๑.สาระสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรม ตามมาตรา ๒๑๙ วรรคหนึ่ง

ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระได้ร่วมกันจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรม ตามมาตรา ๒๑๙ วรรคหนึ่ง
เสร็จเรียบร้อยแล้ว มีชื่อว่า “ มาตรฐานทางจริยธรรมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ
รวมทั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินและหัวหน้างานหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ พ.ศ. ๒๕๖๑ ”
มีผลใช้บังคับวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๑ โดยแบ่งประเภทของมาตรฐานทางจริยธรรมออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑) มาตรฐานทางจริยธรรมอันเป็นอุดมการณ์ มี ๖ ข้อ อยู่ในข้อ ๕ ถึงข้อ ๑๐ ได้แก่

ข้อ ๕ ยึดมั่นและธำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตาม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ข้อ ๖ พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่
ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยของ
ประชาชน

ข้อ ๗ ถือผลประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน

ข้อ ๘ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ เพื่อตนเองหรือผู้อื่น หรือมี
พฤติกรรมที่รู้เห็นหรือยินยอมให้ผู้อื่นใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

ข้อ ๙ ไม่ขอ ไม่เรียก ไม่รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดในประการที่อาจทำให้
กระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติหน้าที่

ข้อ ๑๐ ต้องไม่รับของขวัญของกำนัล ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด เว้นแต่เป็นการรับจากการให้โดยธรรมจรรยาและการรับที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับให้รับได้

๒) มาตรฐานทางจริยธรรมอันเป็นค่านิยมหลัก มี ๑๐ ข้อ อยู่ในข้อ ๑๑ ถึงข้อ ๒๐ ดังเช่น

ข้อ ๑๑ ไม่กระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนกับประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

ข้อ ๑๒ ยึดมั่นหลักนิติธรรมและประพฤติตนอยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีของประชาชน

ข้อ ๑๓ ไม่กระทำการใดที่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อเกียรติศักดิ์ของการดำรงตำแหน่ง

๓) มาตรฐานทางจริยธรรมทั่วไป มี ๖ ข้อ อยู่ในข้อ ๒๑ ถึงข้อ ๒๖ ดังเช่น

ข้อ ๒๑ ปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างเต็มกำลังความสามารถและยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ และปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ และความผาสุกของประชาชนโดยรวม

ข้อ ๒๒ อุทิศเวลาแก่ทางราชการ ไม่เบียดบังเวลาราชการไปประกอบธุรกิจ เพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือผู้อื่น

๒. การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมฯ ที่ถือว่ามีลักษณะร้ายแรง

การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอันเป็นอุดมการณ์ทุกข้อ ถือว่าเป็นลักษณะร้ายแรง ส่วนการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอันเป็นค่านิยมหลัก และมาตรฐานทางจริยธรรมทั่วไป จะถือว่ามีลักษณะร้ายแรงหรือไม่ ต้องพิจารณาถึงพฤติกรรมของการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติ เจตนา และความร้ายแรงของความเสียหายที่เกิดจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติ นั้น ทั้งนี้ ตามที่ระบุในมาตรฐานทางจริยธรรมฯ พ.ศ. ๒๕๖๑ **ข้อ ๒๓** ที่บัญญัติว่า

“การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมในหมวด ๑ ให้ถือว่ามีลักษณะร้ายแรง

การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมในหมวด ๒ และหมวด ๓ จะถือว่า

มีลักษณะร้ายแรงหรือไม่ ให้พิจารณาถึงพฤติกรรมของการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติ เจตนาและความร้ายแรง

ของความเสียหายที่เกิดจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามนั้น”

๓. การดำเนินการเมื่อมีการฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

๑) ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลตามมาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๑๙ วรรคสอง ได้แก่ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริง และหากลงมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ว่า ผู้นั้นมีพฤติการณ์ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง คณะกรรมการป.ป.ช.ต้องเสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๑) โดยการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาต้องเป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ซึ่งต้องกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว เพราะมาตรา ๒๓๕ (๑) ให้นำมาตรา ๒๒๖ วรรคเจ็ด มาใช้บังคับโดยอนุโลม

๒) กรณีกรรมการป.ป.ช. เป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงเสียเอง ต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ กล่าวคือ เริ่มจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาหรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน เข้าชื่อกล่าวหาว่า กรรมการป.ป.ช. ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง โดยยื่นต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานตามสมควร หากประธานรัฐสภาเห็นว่ามิเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำตามที่ถูกกล่าวหา ประธานรัฐสภาจะเสนอเรื่องไปยังประธานศาลฎีกาเพื่อตั้งคณะผู้ไต่สวนอิสระจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ คณะผู้ไต่สวนอิสระจะดำเนินการไต่สวนหาข้อเท็จจริง เมื่อดำเนินการไต่สวนเสร็จแล้ว หากเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหา มีพฤติการณ์ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ก็จะเสนอเรื่องไปยังศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย ตามมาตรา ๒๓๗ (๒)

ภายหลังมาตรฐานทางจริยธรรมฯ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีผลใช้บังคับ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๒๖ วรรคเจ็ด ประกอบมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑)

ออกระเบียบเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาในคดีประเภทนี้ มีชื่อว่า “ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการพิจารณาพิพากษาคดีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง พ.ศ. ๒๕๖๑” มีผลใช้บังคับวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

๔. การดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา

(๑) กรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลตามมาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๑๙ วรรคสอง

เมื่อคณะกรรมการป.ป.ช.ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกากล่าวหาว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงต่อศาลฎีกา ประธานศาลฎีกาจะแต่งตั้งองค์คณะผู้พิพากษา ๕ คน เป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี องค์คณะผู้พิพากษาแต่ละคดี ประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกา ระดับประธานแผนกคดีในศาลฎีกา ๑ คน ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ๒ คน และผู้พิพากษาศาลฎีกา ๒ คน รวม ๕ คน โดยเป็นองค์คณะที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ปกติคือเดือนตุลาคมของทุกปี

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีจะคล้ายกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดีอม. กล่าวคือ เมื่อองค์คณะผู้พิพากษาจะพิจารณาคำร้องแล้วเห็นสมควรรับไว้พิจารณาก็จะสั่งรับคำร้องและให้ส่งสำเนาคำร้องให้ผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้ยื่นคำคัดค้าน เมื่อศาลฎีกาสั่งรับคำร้อง ผู้ถูกกล่าวหาต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ และเมื่อผู้ถูกกล่าวหายื่นคำคัดค้านแล้ว องค์คณะผู้พิพากษาจะนัดตรวจพยานหลักฐานเพื่อกำหนดประเด็นและพยานที่แต่ละฝ่ายจะนำเข้าไต่สวน หลังจากนั้นองค์คณะผู้พิพากษาก็จะดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานโดยระบบไต่สวน แล้วนัดฟังคำสั่งหรือคำพิพากษาต่อไป คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาในคดีประเภทนี้เป็นที่สุด คู่ความอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้

(๒) กรณีผู้ถูกกล่าวหาคือคณะกรรมการป.ป.ช.

การดำเนินกระบวนการพิจารณาเหมือนกรณีแรก มีข้อแตกต่างเพียงว่า กรณีนี้ผู้ถูกกล่าวหาคือคณะกรรมการป.ป.ช. และผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในฐานะผู้ร้องคือผู้ไต่สวนอิสระ

๕. ผลของคำพิพากษาศาลฎีกา

ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำพิพากษาว่า ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง มีผล
ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม และวรรคสี่

(๑) พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่

(๒) ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง กล่าวคือ ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือก

เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรง
ตำแหน่งทางการเมืองใดๆ

(๓) อาจถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้

คดีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมร้ายแรงที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกาและศาลฎีกามี
คำพิพากษาแล้ว อาจแบ่งออกได้เป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ คดีบุกรุกป่า มี ๓ คดี ได้แก่ คดีที่ ๑ บุกรุกป่าที่จังหวัดราชบุรี (คำพิพากษาคดี คมจ.๑/๒๕๖๔
ศาลฎีกาพิงว่าฝ่าฝืนข้อ ๓ ข้อ ๑๗ ประกอบข้อ ๒๗ วรรคสอง) คดีที่ ๒ บุกรุกป่าที่จังหวัดปราจีนบุรี (คำพิพากษา
คดี คมจ. ๒/๒๕๖๖ ศาลฎีกาพิงว่าฝ่าฝืนข้อ ๘ ประกอบข้อ ๒๗ วรรคหนึ่ง และข้อ ๑๗ ประกอบข้อ ๒๗ วรรค
สอง) และคดีที่ ๓ บุกรุกป่าที่จังหวัดปราจีนบุรี (คำพิพากษาคดี คมจ. ๒/๒๕๖๖ จำหน่ายคดี เพราะศาลฎีกาเคยมี
คำพิพากษาว่า ผู้ถูกกล่าวหาฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงในเรื่องเดียวกัน ให้พ้น
จากตำแหน่งและเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตลอดไป กับเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นเวลาสิบปีมาแล้ว)

กลุ่มที่ ๒ คดีเสียบัตรแทนกันในการพิจารณาร่างกฎหมาย มี ๒ คดี คดีที่ ๑ เหตุเกิดในการพิจารณาร่าง
พ.ร.บ.งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ คมจ.๑/๒๕๖๗ ศาลฎีกาพิงว่าฝ่าฝืน
ข้อ ๖ ข้อ ๗ และข้อ ๘ ประกอบข้อ ๒๗ วรรคหนึ่ง และข้อ ๑๗ ข้อ ๒๑ ประกอบข้อ ๒๗ วรรคสอง) และคดีที่ ๒
เหตุเกิดในการพิจารณาร่างพ.ร.บ.เหรียญราชรุจิ รัชกาลที่ ๑๐ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ คมจ. ๔/๒๕๖๖ ศาลฎีกาพิงว่า
ฝ่าฝืนข้อ ๖ ข้อ ๗ และข้อ ๘ ประกอบข้อ ๒๗ วรรคหนึ่ง)

กลุ่มที่ ๓ คดีเรียกสินบน มีคดีเดียวคือ คดีเรียกเงินอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (คำพิพากษาศาลฎีกาที่
คมจ. ๑/๒๕๖๖ ศาลฎีกาพิงว่าฝ่าฝืนข้อ ๗ ข้อ ๘ และข้อ ๙ ประกอบข้อ ๒๗ วรรคหนึ่ง)

กลุ่มที่ ๔ คดีความประทุติ มีคดีเดียวเช่นกัน คือคดีโพสท์ภาพและข้อความสับเป็นนินสีด (คำพิพากษาฎีกาที่ คมจ. ๕/๒๕๖๖ ศาลฟังว่าฝ่าฝืนข้อ ๖ ประกอบข้อ ๒๗ วรรคหนึ่ง)

ข้อสังเกต คดีเลียบบัตรแทนกัน

ในกรณีมีการเลียบบัตรแทนกันในการพิจารณาร่างกฎหมาย นอกจากมีการฟ้องเป็นคดีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงต่อศาลฎีกา ๒ คดีแล้ว ยังมีการฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดี อ.ม. ๔ คดี ศาลฎีกาแผนกคดี อ.ม. มีคำพิพากษาว่า การกระทำความผิดเป็นความผิดต่อพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๗๒ ฐานเจ้าพนักงานของรัฐผู้ใดปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ อย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่ง ผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต (คำพิพากษาคดี อ.ม.อธ.๑๐/๒๕๖๖, อ.ม.อธ.๑๐/๒๕๖๖, อ.ม.อธ.๓/๒๕๖๗ และ อ.ม. ๑๕/๒๕๖๕) และมีการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อขอให้วินิจฉัยว่า การเลียบบัตร แทนกันมีผลให้การตรากฎหมายฉบับนั้นไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยช่องทางตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๘ อีก ๓ คดี (คำวินิจฉัยที่ ๑๕-๑๘/๒๕๕๖, ๓-๔/๒๕๕๗ และ ๒-๓/๒๕๖๓) คดีที่เข้าสู่ศาลรัฐธรรมนูญ ภายหลังรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๔ มีผลใช้บังคับ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้ร่างกฎหมายที่เป็นปัญหาเสียไปเฉพาะ กระบวนการตั้งแต่มีการเลียบบัตรแทนกันเป็นต้นไป ส่วนกระบวนการก่อนหน้านั้นถือว่าชอบ และให้ไปเริ่ม กระบวนการใหม่ตั้งแต่มีการเลียบบัตรแทนกันเป็นต้นไป

ข้อสังเกต : คดีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

๑. ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง คือ ศาลฎีกา ไม่ใช่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๑))

๒. ผู้มีสิทธิเสนอเรื่องต่อศาลฎีกา ได้แก่ คณะกรรมการป.ป.ช. เท่านั้น (มาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๑))

ส่วนกรณีคณะกรรมการป.ป.ช.ถูกกล่าวหา ผู้มีสิทธิเสนอเรื่องต่อศาลฎีกาได้แก่ ผู้ไต่สวนอิสระ (มาตรา ๒๓๗ (๒))

ผู้กล่าวหาที่เป็นประชาชนทั่วไปจะยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาโดยตรงไม่ได้ ต้องไปยื่นเรื่องต่อคณะกรรมการป.ป.ช.

เพื่อให้ไต่สวนและยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา

๓. การกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงที่เกิดขึ้นก่อนเข้าดำรงตำแหน่ง หากต่อเนืองมาภายหลังเข้าดำรงตำแหน่งด้วย ยังต้องมีความผิด เช่น ครอบครองที่ดินป่าสงวนมาก่อนเข้ารับตำแหน่ง เมื่อเข้ารับตำแหน่งแล้วยังถือครองอยู่ (คคคจ.๑/๒๕๖๕, ๒/๒๕๖๖) หรือโพสต์ภาพไม่เหมาะสมก่อนเข้ารับตำแหน่ง เมื่อเข้ารับตำแหน่งแล้วยังไม่เอาออก (คคคจ. ๕/๒๕๖๖)

๔. แม้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากตำแหน่งไปแล้ว คณะกรรมการป.ป.ช.ยังมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา และศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ (คคคจ.๕/๒๕๖๖)

๕. องค์คณะผู้พิพากษาแต่ละคดี ประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีการะดับประธานแผนกคดีในศาลฎีกา ๑ คน ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ๒ คน และผู้พิพากษาศาลฎีกา ๒ คน รวม ๕ คน โดยเป็นองค์คณะที่กำหนดไว้ล่วงหน้า (ปกติคือเดือนตุลาคมของทุกปี)

๖. การพิจารณาคดีใช้ระบบไต่สวน วิธีพิจารณาคดีเป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

๗. คำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นที่สุด ไม่มีระบบอุทธรณ์คำพิพากษา ต่างจากคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

๘. การดำเนินคดีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงที่ศาลฎีกา กับการดำเนินคดีอาญาที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งการดำเนินคดีเพื่อให้พ้นจากสมาชิกภาพการเป็น ส.ส. ส.ว.หรือรัฐมนตรี ที่ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นเรื่องแยกต่างหากจากกัน สามารถดำเนินการควบคู่กันไปได้

๙. ในกรณีที่ศาลฎีกาเคยมีคำพิพากษาว่า ผู้นั้นฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง และมีบทลงโทษให้พ้นจากตำแหน่งและเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกับเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นเวลาไม่เกินสิบปีแล้ว คณะกรรมการป.ป.ช.จะนำการกระทำในเรื่องเดียวกันครั้งอื่นหรือเรื่องอื่นของผู้นั้นมายื่นคำร้องเป็นคดีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงอีกไม่ได้ เพราะศาลฎีกามีคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งและเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นตลอดไป อันเป็นคำขอหลักของคดีประเภทนี้แล้ว (คคคจ.๓/๒๕๖๖)

๑๐. การฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ยังเป็นลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรี (รวมทั้งนายกรัฐมนตรี) ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๖๐ ที่บัญญัติว่า “รัฐมนตรีต้อง ... (๕) ไม่มีพฤติกรรมอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง” และเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรี (รวมทั้งนายกรัฐมนตรี) สิ้นสุดลง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ ที่บัญญัติว่า “ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ (๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๖๐”

นอกจากนี้ยังเป็นเหตุคณะรัฐมนตรีต้องพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๖๗ ที่บัญญัติว่า “รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ (๑) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๗๐”

ดังนั้น การที่นายกรัฐมนตรีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีเป็นอันสิ้นสุดลง และมีผลให้รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง (คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๗ กรณีตั้งผู้เคยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกฐานละเมิดอำนาจศาลกรณีลงนามเป็นรัฐมนตรี) และคำวินิจฉัยเรื่องพิจารณาที่ ๑๘/๒๕๖๘ กรณีคลิปปูนเซ็น

การเรียนการสอนวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญในภาคการศึกษานี้คงต้องจบลงเพียงเท่านี้ วิชานี้แม้มีเนื้อหาค่อนข้างมาก แต่ในส่วนที่นำไปออกเป็นข้อสอบได้มีอยู่ไม่มากนัก การเตรียมตัวสอบ ขอให้เน้นตัวบทรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับคดีต่างๆ และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งคำพิพากษากฎีกาที่เกี่ยวข้อง น่าจะใช้เวลาไม่มากนัก

บทที่ ๑ การส่งข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไปให้ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ในประเด็นว่า ข้อโต้แย้งนั้นส่งไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้หรือไม่ ควรทำความเข้าใจให้ดีกว่าหลักเกณฑ์ข้อที่ว่า ต้องเป็นกรณีที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นบังคับแก่คดี และข้อที่ว่า ต้องเป็นกรณีมีข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เช่น ข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญที่เป็นบทบัญญัติว่าด้วยหลักทั่วไป และข้อโต้แย้งเกี่ยวกับกระบวนการในการตรากฎหมาย

ส่วนในกรณีที่ข้อสอบให้วินิจฉัยด้วยว่า ข้อโต้แย้งที่ส่งไป ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ควรให้ความสนใจกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับกฎหมาย ๔ มุมเมือง ที่เราค้นเคยกัน รวมทั้งคำวินิจฉัยเกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้ในคดีที่เราเรียนกัน เช่น คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีเลือกตั้ง และควรจำตัวบทรัฐธรรมนูญที่มักมีผู้โต้แย้งว่ากฎหมายที่จะใช้บังคับแก้คดีไปชัดหรือแย้ง เช่น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ และมาตรา ๒๙ ให้ได้ เพราะหากคิดอะไรไม่ออก ก็อาจนำถ้อยคำในตัวบทไปเป็นเหตุผลในคำตอบได้ แต่น่าจะต้องใช้เทคนิคขยายความถ้อยคำนั้นๆ ด้วย เช่น ถ้าจะตอบว่าไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ก็ต้องมีคำว่ามีขอบธรรมที่จะมีกฎหมายเช่นนั้น ถ้าจะตอบว่า ไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิเกินสมควรแก่เหตุ ตามมาตรา ๒๖ ควรเอาหลักสัดส่วนมาเขียนไว้ด้วย คือชี้ให้เห็นระหว่างประโยชน์สาธารณะกับภาระที่เกิดขึ้นแล้วสรุปว่า ประโยชน์สาธารณะมีมากกว่า หรือหากจะตอบว่า ไม่ต่อขัดหลักความเสมอภาค หรือไม่เป็นการเลือกปฏิบัติตาม มาตรา ๒๗ ก็ต้องนึกถึงหลักที่ว่า ถ้าสาระสำคัญเหมือนกัน ต้องปฏิบัติให้เหมือนกัน แต่ถ้าสาระสำคัญไม่เหมือนกันก็ปฏิบัติแตกต่างกันได้ หรือหากจะตอบว่าไม่ชัดหรือแย้งต่อมาตรา ๒๙ ก็ต้องกล่าวถึงหลักความรับผิดชอบทางอาญา เช่น เป็นกฎหมายอาญาที่มีผลย้อนหลังหรือไม่ เป็นข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบอาญาเพียงเพราะสถานะของบุคคลหรือไม่

บทที่ ๒ คดีเลือกตั้ง ควรให้ความสนใจเกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของ ส.ส.และ ส.ว. โดยเฉพาะเงื่อนไขที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญมาตรา ๙๘ และมาตรา ๑๐๘ ถ้าเป็นกรณีขอให้พ้นจากสมาชิกภาพ ส.ส. ต้องอ้างมาตรา ๑๐๑ ด้วย ถ้าเป็นกรณีขอให้พ้นจากสมาชิกภาพ ส.ว. ต้องอ้างมาตรา ๑๑๑ ด้วย หรือถ้าเป็นเรื่องความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลง ต้องอ้างมาตรา ๑๗๐ ประกอบมาตรา ๑๖๐ ด้วย การตอบข้อสอบเกี่ยวกับคดีเลือกตั้ง อ้างเพียงรัฐธรรมนูญก็พอ ไม่จำเป็นต้องอ้างถึงตัวพ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส.ฯ หรือพ.ร.บ.ว่าด้วยการได้มาซึ่ง ส.ว.ฯ ก็ได้ เพราะไม่อ้างมาก็ไม่ถูกตัดคะแนน

บทที่ ๓ เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน ควรจำสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๔ และ ๑๒๕ ให้ได้ เรื่องเอกสิทธิ์ ควรต้องทราบว่าการประชุมที่มีการถ่ายทอดกับไม่มีการถ่ายทอดมีผลแตกต่างกันอย่างไร ส่วนเรื่องความคุ้มกัน ควรให้สนใจข้อยกเว้นต่างๆ เช่น กรณีอย่างไรไม่ถือว่าเป็นการจับ หรือในระหว่างสมัยประชุม ศาลนัดฟังคำ

พิพากษาคดีอาญาได้หรือไม่ หากมีคำพิพากษาลงโทษจำคุก ศาลจะออกหมายจำคุกได้หรือไม่ เพราะเหตุใด รวมทั้งเงื่อนไขต่างๆ

บทที่ ๔ เรื่องกฎหมายเกี่ยวกับพระราชกำหนด โดยเฉพาะเรื่องข้อสังเกตกรณีรัฐสภาไม่อนุมัติพระราชกำหนด และกรณีศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดไม่เป็นไปตามมาตรา ๑๗๒

บทที่ ๕ เรื่องคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ขอให้ทำความเข้าใจกับตัวบทรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๑) (๒) รวมทั้งผลในกรณีศาลวินิจฉัยว่ากระทำความผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า ส่วนวิธีพิจารณาในคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ อ่านผ่านๆ ก็ได้ เพราะคงไม่นำวิธีพิจารณาตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดี อม.ฯ หรือพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ มาออกเป็นข้อสอบ หากจะมีก็จะเป็นประเด็นว่าบทบัญญัติในกฎหมายทั้งสองฉบับขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ ซึ่งได้กล่าวถึงโดยละเอียดในบทที่ ๑

บทที่ ๖ เรื่องคดีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม ขอให้ทำความเข้าใจกับตัวบทรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๑) (๒) รวมทั้งผลในกรณีศาลวินิจฉัยว่ากระทำความผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า ส่วนในเนื้อหาของคดีที่ศาลตัดสินแล้ว มีประเด็นที่น่าสนใจกรณีแม้เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนรับตำแหน่ง หากยังกระทำต่อเนื่องมาภายหลังรับตำแหน่งก็ต้องมีความผิด และกรณีถูกกล่าวหาว่ามีการกระทำอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตัวกับประโยชน์ส่วนรวม ผู้กระทำความผิดมีหน้าที่หรืออำนาจเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ด้วย อีกประเด็นคือจะนำเรื่องเดียวกันครั้งอื่นหรือเรื่องอื่นมายื่นคำร้องเพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่าเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง และมีคำสั่งให้พ้นตำแหน่งและเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสิทธิเลือกตั้งซ้ำอีกไม่ได้ และควรทำความเข้าใจกับข้อสังเกตต่างๆ ที่ให้ไว้ในตอนท้ายด้วย

ผู้บรรยายได้สรุปเนื้อหาทั้งหมดบท รวมทั้งประเด็นที่เคยเป็นข้อสอบเก่า นازلเว็บของสำนักอบรมฯ ไว้ด้วยแล้ว น่าจะทำให้นักศึกษาเห็นประเด็นปัญหาในแต่ละเรื่องชัดเจนขึ้น

ท้ายที่สุดนี้ ขออวยพรให้นักศึกษาทุกท่านสอบผ่านเป็นเนติบัณฑิตได้โดยเร็ว ขอให้ประสบความสำเร็จทั้งในการศึกษา หน้าที่การทำงาน และชีวิตส่วนตัว และขอตั้งความหวังว่าทุกท่านจะเป็นนักกฎหมายที่ดีของประเทศนี้ตลอดไป.